

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОРЕКЦІЇ ЗВУКОВИМОВИ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ ГІМНАСТИКИ

Стахова Ольга Олександрівна

к. психол. н., доцент,

Стецюк Аліна Вікторівна

здобувачка вищої освіти магістерського рівня

Соціально-психологічний факультет

Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, Україна

У дошкільному віці найпоширенішими є різні порушення звуковимови, які можна класифікувати за типом дефекту. До них належать дизартрія, дислалія, фонетико-фонематичні порушення та затримка мовленнєвого розвитку. Дизартрія характеризується порушенням координації м'язів мовного апарату, що ускладнює правильне вимовляння звуків і словосполучень; при дислалії спостерігається заміна, пропуск або спотворення окремих звуків; фонетико-фонематичні порушення проявляються у неправильному сприйнятті та диференціації звуків мови, що негативно впливає на формування словникового запасу та граматичної будови висловлювань. Крім того, деякі діти мають комбіновані порушення, що включають одночасно дефекти артикуляції, ритму та темпу мовлення, що значно ускладнює процес комунікації та навчання.

Проблематика корекції звуковимови у дошкільному віці полягає у багатовекторності впливу мовленнєвих порушень на розвиток особистості дитини. Неправильна артикуляція звуків може призводити до формування мовленнєвої невпевненості, зниження мотивації до спілкування, труднощів у засвоєнні грамоти та навчанні у школі. Діти з мовленнєвими порушеннями частіше проявляють імпульсивність, емоційну нестійкість, знижений рівень самоконтролю та соціальної адаптації. Через це важливо своєчасно

застосовувати корекційні методики, серед яких артикуляційна гімнастика виступає одним із провідних засобів розвитку мовного апарату, формування правильної вимови, стимуляції фонематичного слуху та розвитку довільної моторики, що, у свою чергу, сприяє підвищенню рівня комунікативної компетентності дитини.

Дошкільний вік є одним із ключових періодів формування мовленнєвих навичок дитини. Саме в цей час відбувається активне опанування фонетичного апарату, розвиток фонематичного слуху, формування правильної артикуляції та акустичного сприйняття мовленнєвих сигналів [1].

Порушення звуковимови на цьому етапі може негативно позначатися на розвитку комунікативних навичок, когнітивної сфери та соціальної взаємодії дитини з однолітками та дорослими. Водночас наукові дослідження свідчать, що артикуляційна гімнастика є ефективним засобом корекції мовленнєвих дефектів, оскільки вона стимулює роботу артикуляційного апарату, покращує координацію м'язів ротової порожнини та формує правильні рухові навички, необхідні для чіткого вимовляння звуків.

Артикуляційна гімнастика у логопедичній практиці розглядається як комплекс вправ, спрямованих на розвиток моторики органів мовлення – губ, язика, щелеп, піднебіння та голосових зв'язок. Як зазначає Л. Трофименко, систематичне виконання артикуляційних вправ сприяє зміцненню м'язів, підвищує їхню еластичність, а також формує у дитини усвідомлене управління рухами мовного апарату, що є необхідною передумовою для засвоєння правильного звукоутворення. Дослідниця відзначає, що ефективність таких занять значно зростає за умови індивідуального підходу та врахування вікових особливостей дітей, їхніх індивідуальних моторних та сенсорних можливостей [4].

Особливу увагу слід приділяти розвитку артикуляційної моторики у дітей із порушеннями мовлення, зокрема у тих, хто має складнощі з вимовою окремих звуків або фонем. Так, С. Конопляста та Т. Сак зазначають, що у дітей із загальним недорозвиненням мовлення часто спостерігається недостатня координація роботи органів мовлення, слабкий тонус м'язів губ і язика, що ускладнює формування правильної вимови. Водночас вправи артикуляційної гімнастики не лише коригують мовленнєві порушення, а й стимулюють розвиток фонематичного слуху, уваги, концентрації та довільного контролю рухів, що позитивно впливає на загальний психофізичний розвиток дитини [3].

За словами І. Габи, артикуляційна гімнастика має важливе значення не лише з точки зору фізіології мовного апарату, а й як психолого-педагогічний метод формування внутрішньої саморегуляції дитини під час навчальної діяльності. Виконання системи вправ у поєднанні з іграми та сюжетними завданнями сприяє активізації довільної поведінки, формує послідовність дій, розвиває здатність контролювати власні рухи та емоції, що особливо важливо для дошкільнят із мовленнєвими порушеннями [2].

Психологічні дослідження свідчать, що ефективність корекції звуковимови значною мірою залежить від регулярності занять, варіативності вправ та активного залучення дітей до процесу. Так, О. Лапченко й Т. Харченко відмічають, що артикуляційна гімнастика, яка інтегрує елементи ритміки, музики та дихальних вправ, стимулює роботу не лише мовного апарату, а й центральної нервової системи, покращує координацію, посилює увагу та сприяє розвитку емоційної саморегуляції дитини [5].

Таким чином, артикуляційна гімнастика виступає багатовекторним корекційним засобом, який одночасно впливає на фізіологічні, когнітивні та емоційні процеси у дітей дошкільного віку. Регулярне використання таких вправ у логопедичній практиці сприяє не лише формуванню правильної вимови, а й розвитку комунікативної компетентності, підвищенню самоконтролю та готовності дитини до подальшого навчання. Це особливо важливо для дітей із мовленнєвими порушеннями, у яких недостатньо розвинуті механізми саморегуляції та моторного контролю.

Список використаних джерел

1. Вікова психологія: навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 384 с.
2. Габа І. Особливості емоційної саморегуляції дітей дошкільного віку. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/psychology/article/view/2386> (дата звернення: 12.12.2025).
3. Конопляста С.Ю., Сак Т.В. Логопсихологія: навч. посіб. Київ: Знання, 2010. 293 с.
4. Трофименко Л.І. Особливості розвитку особистості дошкільників з мовленнєвими порушеннями. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713055/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A2%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf (дата звернення: 12.12.2025).
5. Харченко Т.Г., Лапченко О.В. Психолого-педагогічний експурс дослідження вольової сфери дошкільників із порушеннями мовлення. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2cd916b8-26d3-4eb0-becf-da8ff08bcc9a/content> (дата звернення: 19.12.2025).